

Fergus Carr and Kostas Ifantis
NATO in the New European Order
MACMILIAN PRESS, 1996

Konec hladne vojne in spremembe, ki so nastale v Evropi v obdobju od rušenja Berlinskega zidu pa do danes, nedvomno označujejo tudi konec štiridesetletnega modela bipolarne oblike mednarodnih odnosov.

Z razpadom treh velikih federacij, ZSSR, Češkoslovaške in SFRJ, je v Evropi nastalo kakih dvajset novih mladih držav, ki iščejo svoje mesto v vzpostavljalajoči se novi evropski in svetovni ureditvi.

Padec komunizma in razpustitev Varšavskega pakta sta zrušila do tedaj obstoječi model evropske varnosti, ki je temeljil na dveh parcialnih sistemih kolektivne varnosti (NATO in Varšavski pakt). Zlom sovjetske hegemonije v Vzhodni Evropi označuje nadaljevanje neposredne, direktne vojaške nevarnosti z vzhoda, saj so novo nastali izzivi miru in varnosti v današnji Evropi številnejši, različnejši in kompleksnejši.

V knjigi "NATO in the New European Order", Fergus Carr in Kostas Ifantis prikazujeta in analizirata dva vidika obdobja po hladni vojni v Evropi:

- a) evolucijo nove evropske ureditve, katere značilnosti so integracija Zahoda in dezintegracija Vzhoda,
- b) poskus vzpostavitve novega sistema evropske varnosti, katerega temelj bi moral biti NATO.

V prvem poglavju "The New European Order", po kronološki analizi odnosov dveh super sil po drugi svetovni vojni, avtorja analizirata vzroke in posledice sprememb v mednarodni ureditvi konec 80. ter vpliv letih na evropsko varnost. Poleg integracije Zahodne Evrope, sta združitve Nemčije ter nastanek novih, mladih demokracij v Srednji in Vzhodni Evropi ključna elementa, ki označujeta in določata prihodnost Stare celine.

V poglavju "Europe and America in the 1990s" avtorja analizirata obstoječi razvoj transatlantskih odnosov in predvidevata novega, upoštevajoč spremembo geopolitič-

nega zemljevida Evrope. Dramatične spremembe zahtevajo pregled odnosov med ZDA in Evropo, ki so trenutno postavljeni pred preizkušnjo, in nove nepredvidljive izzive. Sprašujeta se, do kakšne mere, s katerimi sredstvi in kako učinkovito se lahko do nedavnega močni transatlantski zavezniki, sedaj skupaj, posamično ali v kakšnih novih zvezah, odzovejo na svetovne spremembe.

V skladu s tem se v naslednjem poglavju "NATO and the New European Security Architecture" ocenjuje nova vloga, učinkovitost, izzivi in cilji mednarodnih institucij ter regionalnih organizacij, ki bodo v prihodnosti poskušale zagotavljati stabilnost in varnost nove evropske ureditve. Kljub dosedanjim uspehom ali neuspehom EU, WEU in OVSE avtorja menita, da "ima NATO vodilno in odločujočo vlogo pri oblikovanju nove varnostne arhitekture Evrope. Vodilne države NATA ne želijo "nove sovražne razdelitve Celine niti ne želijo pustiti novo nastalih evropskih držav v hladni izolaciji", ampak prisegajo na "novo evropsko arhitekturo, ki temelji na načelih zaključnega dokumenta iz Helsinkov. Zato je bilo 1991. leta tudi ustanovljeno Partnerstvo za mir, katerega vstopnica bi morala biti svojevrstna nagrada državam Srednje in Vzhodne Evrope pri sprejemanju demokratičnih in ekonomskih reform.

V poglavjih "Responding to Post-Cold War Disorder: Instability in the Balkans" in "Peacekeeping and the Politics of Intervention" avtorja analizirata prebrodene in obstoječe krize na Balkanu in vlogo novih mirovnih operacij na tem področju. Poudarjata geopolitično pomembnost Balkana (križanje ključnih poti na Srednji Vzhod, v Perzijski zaliv in Indijski ocean), njegovo etnično in versko heterogenost, različne stopnje politične, ekonomske in socialne razvitosti držav, ki so vzrok za zanimanje in vključevanje številnih mednarodnih akterjev, še posebej Združenih držav Amerike in sil NATA s ciljem, da se zapolni geopolitični vakuum tega področja, ki je nastal z razpadom ZSSR in SFRJ. Avtorja zaključita, da je "Balkan močno povezan z evropskim varnostnim sistemom, ki se trenutno vzpostavlja", ter da "ne sme ostati izoliran od ostale

Evrope". V zvezi s tem preučujeta intervencije Združenih narodov ter vlogo in sestavo novih mirovnih operacij, ki bodo po mnenju avtorjev "na tem področju neizogibne še vrsto let zaradi povečanja sporov znotraj držav". Samo v obdobju od 1988. do 1992. leta je število zahtev po mirovnih operacijah ZN na tem turbolentnem področju preseglo skupno število mirovnih operacij ZN za časa hladne vojne.

Na koncu se avtorja ponovno vrmeta k NATU. V poglavju "NATO and the East European Security Dilemma" govorita o razvoju odnosov NATA s postkomunističnimi državami, njegovi širitvi, vlogi Partnerstva za mir ter o pričakovanih in položaju Rusije v novi Evropi.

Klub temu, da se še vedno vzpostavlja nova evropska ureditev kot del globalne mednarodne ureditve, obrisi nove ureditve evropske varnosti pa se šele izrisujejo, prinaša delo "NATO in the New European Order" nekatere ključne značilnosti novega modela:

a) Padec komunizma v Evropi ni prinesel konca zgodovine, kot so predvidevali nekateri teoretiki mednarodnih odnosov, temveč novo politično realnost, ki zahteva primerne rešitve in odgovore.

b) Danes je evropska ureditev kompleksnejša, bolj nestabilna in manj kohezivna kot je bila v obdobju hladne vojne; izzivi evropske varnosti so zato številni: nacionalizem, separatizem, etnični in verski spopadi, družbeni in ekonomski problemi, migracije, vprašanje begunstva.

c) Varnost v novi Evropi ima razen obrambne dimenzije, ki je bila dominantna v obdobju hladne vojne, kar nekaj dimenzij, ki so vredne upoštevanja: politično, ekonomsko, socialno in ekološko.

d) Ekonomske in politične vezi med ZDA in Evropo ostajajo še naprej ključnega pomena. Za ameriško zunanjo politiko varnost Evrope ni vprašljiva. Avtorja menita, da "ZDA ne morejo igrati vloge edinega hegemonita ne morejo dopustiti izolacijo Evrope,... Evropi morajo pomagati, četudi le-ta postane močnejši tekmeč, koristi bodo namreč nadomestile ceno stroškov ZDA". Zato se vloga ZDA v Evropi "ne sme končati, ampak spremeniti".

e) Kljub temu, da je NATO, ki ga mnogi vidijo kot ključni element varnosti, edina vojaško-politična zveza v Evropi, še vedno ni oblikovan celovit sistem evropske varnosti, ki bi bil trajna oblika kolektivne varnosti v Evropi. S širitvijo želi NATO začrtati nove evropske meje, zapolniti nastali geopolitični vakuum ter fizično omejiti ruske interese. Pri utrjevanju svoje nove strategije kolektivne varnosti se NATO v praksi srečuje s konkretnimi ovirami:

- vse novo nastale države v Evropi želijo čimprej postati članice NATA, članstvo v Partnerstvu za mir pa vidijo kot "majhen, a odločilen korak v tej smeri". Poleg tega so balkanske države dodatno zainteresirane za NATO, zaradi še vedno nerešenih notranjih sporov,

- države, ki pa nimajo notranjih sporov, se soočajo s številnimi ekonomskimi problemi (porast brezposelnosti, inflacija, zunanji dolgovi), ki jih ni mogoče tako lahko in hitro rešiti. "Pri čakanju na vstop v zahodno-evropske integracije raste zagrenjenost teh držav, entuziazem Zahoda nad političnimi revolucijami v Vzhodni Evropi pa je zasenčen s težnjo po ekonomski pomoči tem državam s strani Zahoda".

- Rusija, sicer ozemeljsko zožena in tudi ekonomsko ter vojaško oslABLJENA, je še vedno subjekt mednarodnih odnosov, brez katerega ni mogoče vzpostaviti trajnega miru in varnosti v Evropi. Zato mora NATO poleg lastnega preoblikovanja redefinirati svoj odnos do Rusije. Problem je v tem, da se potencialne nove članice "še vedno niso osvobodile miselnosti hladne vojne in stremijo k članstvu v NATU, ki ni prijateljsko nastrojen do Rusije".

Kljub spremembi mednarodnih razmer do izida knjige "NATO in the New European Order" (smernice prihodnjega evropskega razvoja so večinoma začrtane, vendar pa so se istočasno pojavili novi konflikti na jugovzhodu Evrope), delo ni izgubilo svoje vrednosti, temveč teži k nadaljnji analizi in pušča prostor drugim avtorjem.

Ključni del te knjige je sicer vloga, prilaganje in odgovornost NATA v novi evropski ureditvi, potrebno pa je opozoriti tudi na sistematičen in podroben prikaz odnosov dveh super sil v obdobju od druge svetovne

vojne do padca Berlinskega zidu, na prikaz demokratičnih sprememb na Poljskem, Madžarskem, Čehoslovaškem, v Bolgariji ter Romuniji, na prikaz združevanja Nemčije in

razpad ZSSR ter SFRJ, kar naredi knjigo bolj pristopno in zanimivo tudi bralcem, ki se poklicno ne ukvarjajo z mednarodnimi odnosi.